

KIELI JA ERIARVOISUUDEN RISKIT PERUSOPETUKSESSA: TUTKIMUSPOHJAISIA RATKAISUJA KOULUTUKSELLISEN TASA-ARVON TUKEEN

KOULUTUKSELLISEN TASA-ARVON LÄHTÖKOHTIEN VÄLILLÄ JYRKÄT EROT

- Koulujen oppimistuloksiltaan heikoimman ja parhaan kymmenyksen välillä 2,5 vuoden kouluopiskelua vastaavat erot (esim. PISA)
 - lisääntynyt ylisukupolvinen huono-osaisuus, sosiaalisen liikkuvuuden väheneminen
- Oppilaiden osaamiserojen tärkeimmät taustatekijät **perheen sosioekonominen asema, maahanmuuttotaustaisuus ja sukupuoli** – näiden välillä vahvoja keskinäisiä yhteyksiä
- Koulujen osaamiserojen taustalla ennen muuta koulusegregaatio eli oppilaspohjan eriytyminen koulujen välillä → monialainen koulutuksellinen huono-osaisuus kasautuu samoihin yksiköihin – erot ääripäiden välillä oppimisen lähtökohdissa hyvin suuret
- Varhaiskasvatuksessa nähtävissä vastaavaa eriytymistä, joka heijastuu lasten kouluvalmiuksiin heidän siirtyessään perusopetukseen
- Erojen kasvu 1990-luvun alusta selvää erityisesti kaupunkiseutujen sisällä: kaupunkisegregaatio

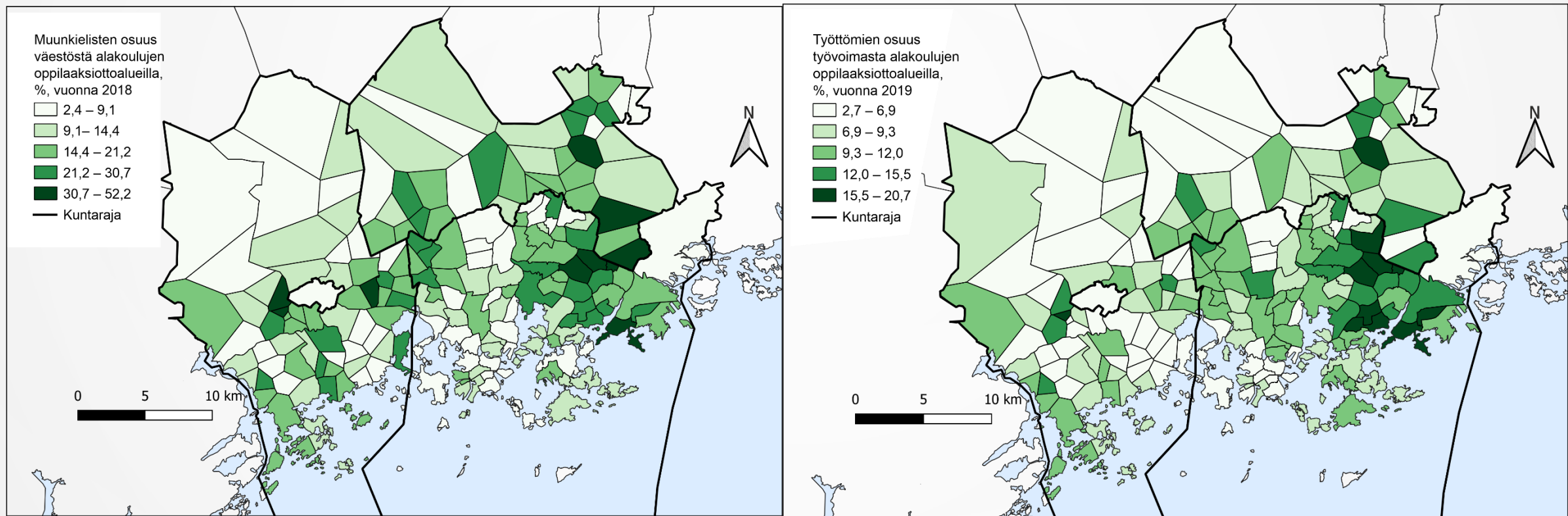

MISSÄ KOULUTUKSELLINEN TASA-ARVO HAURASTUU? KAUPUNGIT UUDEN KANSALLISEN HAASTEEN POLTTOPISTEESSÄ

- Koulujen oppilasalueiden ja päiväkotien lähialueiden väliset erot kaupungeissa ylittävät monella mittarilla kuntien väliset erot koko maassa
- Yli kolmannes kouluikäisistä lapsista ja nuorista asuu yli 100 000 asukkaan kaupungeissa, ja **yli puolet Suomen muuta kuin suomea tai ruotsia kotikielenään puhuvista koululaisista asuu pääkaupunkiseudulla**: paikallisten toimien onnistumisella kansallinen merkitys koulutukselliseen tasa-arvoon ja kiinnittymiseen koulutus- ja työuralle
- ***Lapset alueellisesti eriytyneempiä kuin aikuiset*** → lasten elinympäristöjen jyrkempi segregaatio
 - Lasten jyrkemmällä alueellisella segregaatilla merkittävä vaikutus koulusegregaatioon
 - Koulut todennäköisesti osin yhteydessä lasten segregaatioon (koulujen vaikutus lapsiperheiden muuttopäätöksiin)
 - Myös perheiden kouluvalinnat yhteydessä koulujen lähtökohtaisiin oppilaspohjan eroihin
 - Lapset kielen mukaan huomattavasti voimakkaammin eriytyneitä kuin aikuiset - **maahanmuuttotautaiset lapset kasvavat muita useammin sosioekonomisesti heikko-osaistuneella alueella, saavat muita vähemmän suomen kielen vertaisoppimisen mahdollisuuksia ja käyvät muita useammin kouluja, joihin moniulotteiset koulutuksellisen huono-osaisuuden riskit kasautuvat**

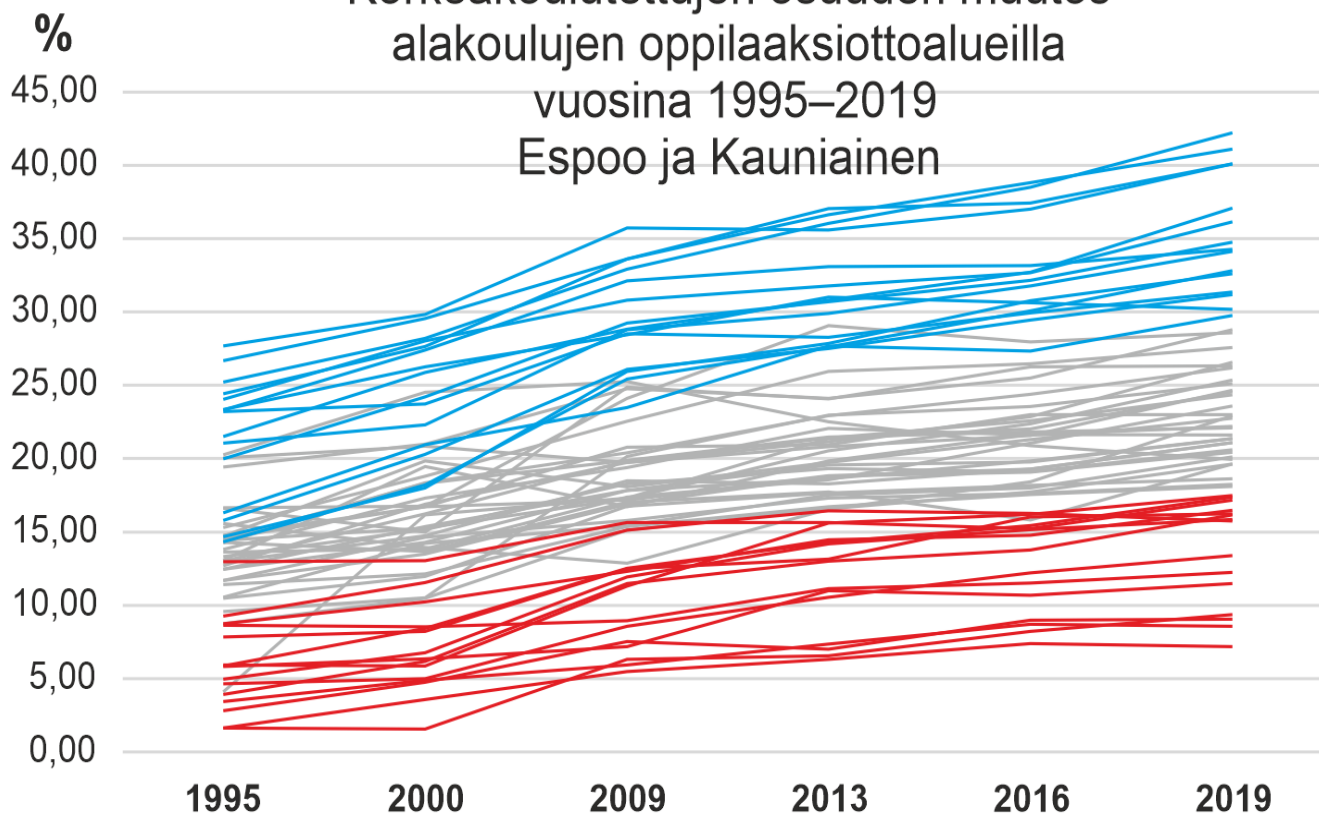
EROJEN SYVENEMINEN, KASAUTUMINEN JA PYSYVÖITYMINEN (POLKURIIPPUVUUS)

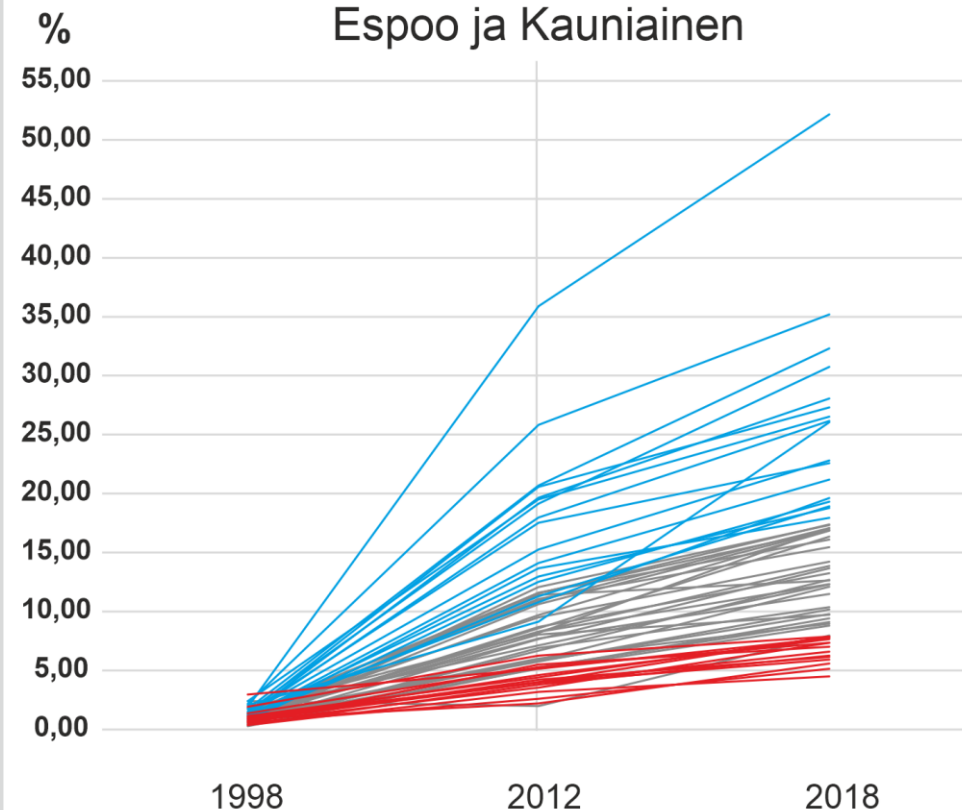

EROJEN SYVENEMINEN, KASAUTUMINEN JA PYSYVÖITYMINEN (POLKURIIPPUUUS)

Korkeakoulutettujen osuuden muutos
alakoulujen oppilaaksiottoalueilla
vuosina 1995–2019
Espoo ja Kauniainen

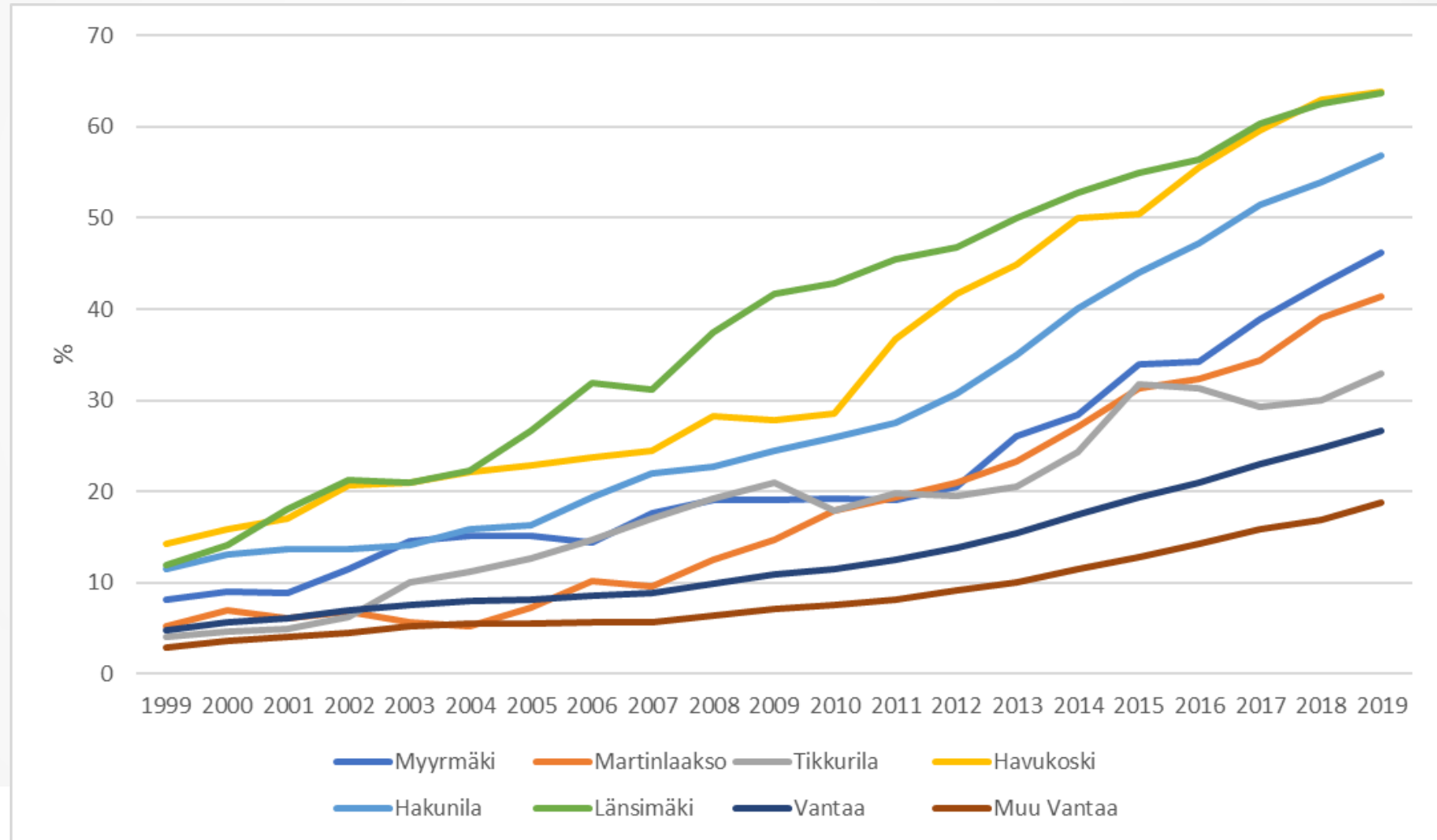

Muunkielisten osuuden muutos
alakoulujen oppilaaksiottoalueilla, 1998–2018
Espoo ja Kauniainen

VIERASKIELISEN VÄESTÖN OSUUS, 0-6 –VUOTIAAT VALITUT ALUEET VANTAALLA 1999-2019 – *HENRIK LÖNNQVIST 2020*

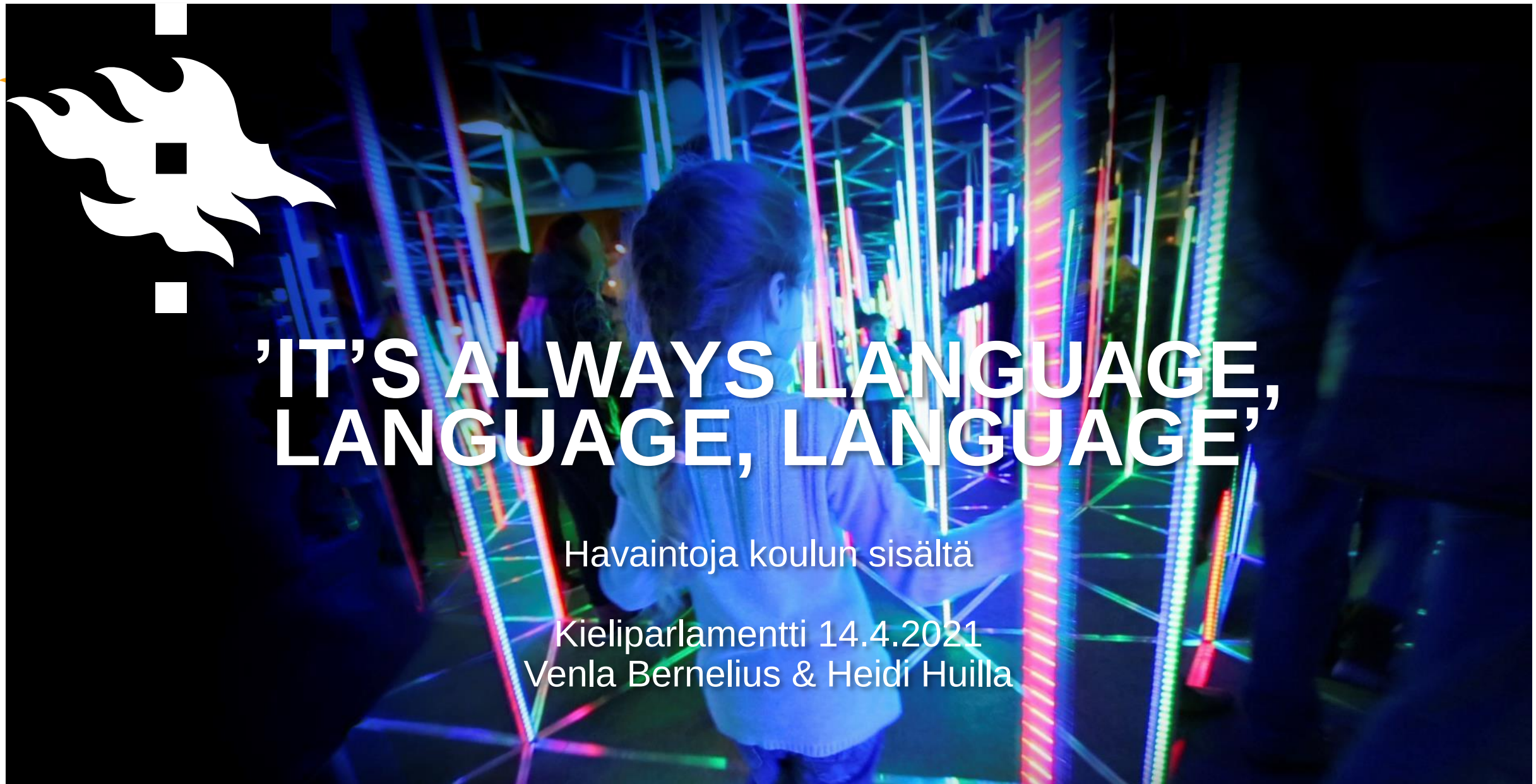
OPETTAJASEGREGAATION RISKI? VAARANA INSTITUTIONAALISEN LAADUN ERIYTYMISEEN

- Henkilökunnan kokema kuormitus ja kiire niissä päiväkodeissa ja kouluissa, joihin kasautuu samanaikaisesti useita haasteita, mm. erityisen tuen tarpeen korostuminen, sosioekonomisen taustan haasteet, kielelliset tarpeet
- *”Vaikuttaakin siltä, että Suomessa ollaan tilanteessa, jossa laadukas toiminta joissain paikoissa edellyttää henkilökunnan venymistä tavoilla, joiden on kansainvälisissä tutkimuksissa havaittu uuvuttavan ainakin koulun henkilökuntaa (esim. Lupton 2005). Varhaiskasvatuksessa tämä näkyy esimerkiksi siten, että ryhmän opettajan työaika ei välttämättä riitä kaikkien lasten asioiden hoitamiseen. Vieraskielisyyteen liittyvä tuki, perheiden sosiaalisten ongelmien kohtaaminen ja tuen järjestely vaativat runsaasti aikaa ja paneutumista. Esimerkiksi S2-opetus tehdään tällä hetkellä muun työn ohessa. Siihen varatut resurssit ja käytännöt koetaan paikoitellen riittämättömiksi (Paananen 2021; Vainikainen ym. 2018; ks. myös Junttila ym. 2020). Työssä tulisi myös kohdata lapsia yksilöllisesti ja olla sensitiivinen erilaisten taustatekijöiden tuottamille tarpeille (ks. Ylitapio-Mäntylä 2021).”*
- Rekrytointivaikeudet ja henkilökunnan vaihtuvuus → tähän puuttuminen keskeistä institutionaalisen laadun vakauden turvaamiseksi
- Kertautuvien haasteiden vaara: institutionaalisen laadun heikkeneminen siellä, missä lasten ja oppilaiden tarpeet ovat kaikkein suurimmat

TARVEPERUSTAINEN RESURSOINTI ELI MYÖNTEINEN ERITYISKOHTELU

- Tarveperustainen resursointi eli suomalaisessa keskustelussa vakiintunut myönteinen erityiskohtelu perustuu havaintoon siitä, että päästäkseen samoihin oppimistuloksiin, hyvinvointiin tai jatko-opintoihin, osa oppilaista ja kouluista tarvitsee enemmän tukea
- OECD:n suositus (*Equal opportunity / weighted funding, needs-based resourcing*)
- Tarvetta myös varhaiskasvatuksessa, jossa lasten taustojen eriytyminen tuottaa samankaltaisia haasteita kuin kouluissa
- Koulujen ja päiväkotien segregaatiota kuvaavien indikaattoreiden pohjalta voidaan muodostaa ”resurssitarvekerroin”, jota voidaan käyttää tunnistamaan tukea tarvitsevat yksiköt ja arvioimaan tuen tarpeen määrä suhteessa keskiarvoon
- **Tähtää segregaation tuottamien ennusteiden ylittämiseen tuen avulla, mutta voi auttaa myös segregaation vähentämisessä ja opettajien jaksamisen tukemisessa**
- Kytkeytyy myös muuhun seuranta- ja arviointitiedon tarpeeseen (mm. koulujen ja päiväkotien segregaation seuranta) sekä herkkyyteen lasten ja nuorten taustan merkityksen ymmärtämiselle instituutioiden arjessa

'IT'S ALWAYS LANGUAGE, LANGUAGE, LANGUAGE'

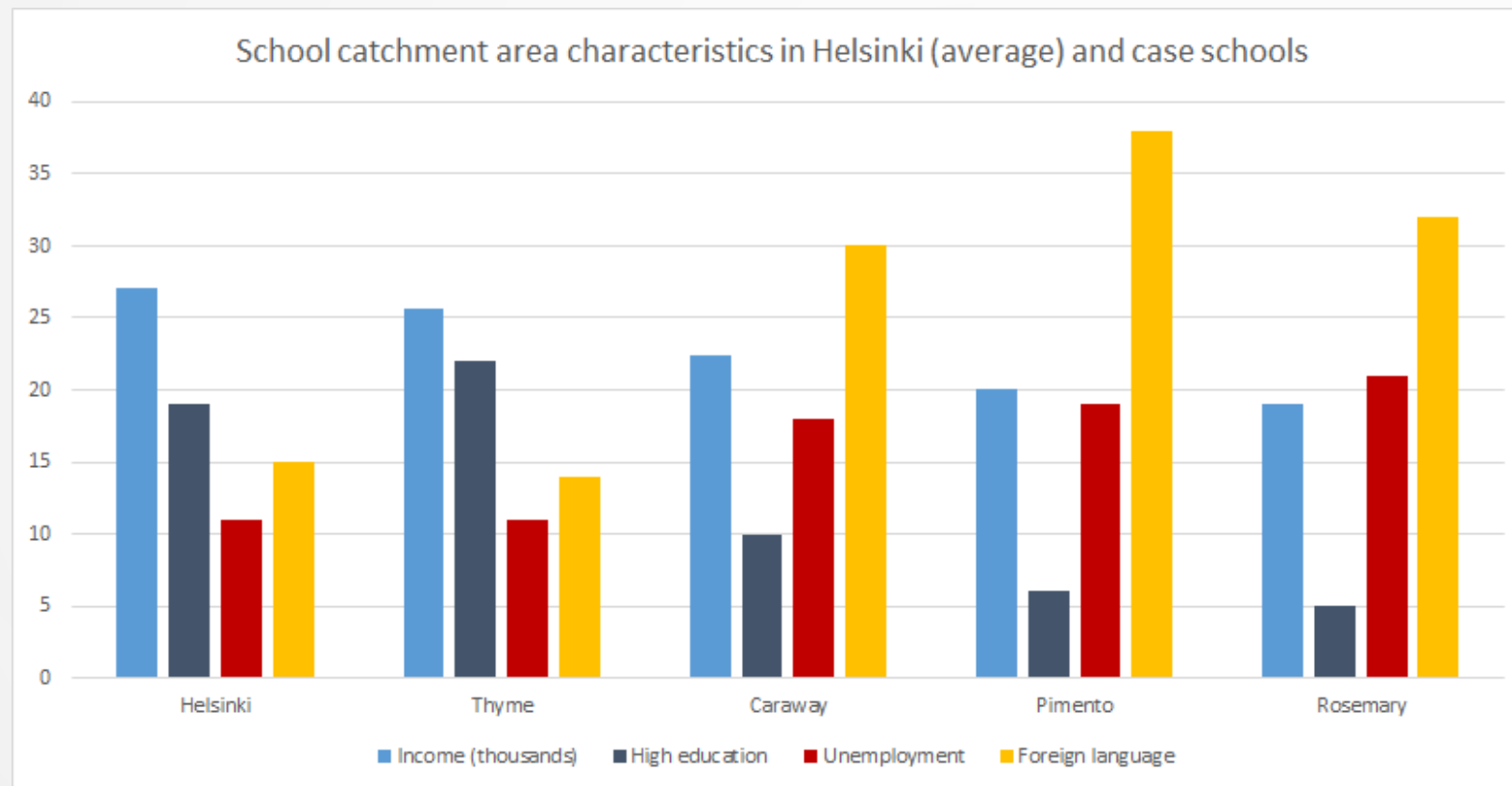
Havaintoja koulun sisältä

Kieliparlamentti 14.4.2021
Venla Bernelius & Heidi Huilla

HAVAINTO 1: ERI YKSIKÖT TARVITSEVAT ERILAISTA TUKEA

LÄHDE: BERNELIUS, HUILLA & RAMOS LOBATO (2021): NOTORIOUS SCHOOLS IN NOTORIOUS PLACES? EXPLORING THE CONNECTEDNESS OF URBAN AND EDUCATIONAL SEGREGATION

"tää koulu on, jotenki kauheen hyvin oivaltanut sen merkityksen näille [maahanmuuttaja] lapsille jotka tässä asuvat. -- heidän perheittensä tuomat asiat ja haasteet, niitä ei koeta rasitteena vaan ne on osa tän koulun elämää, johon vaan sitten haetaan sopivia toimintamalleja."

ARKI JA VOIMAKAS ERIYTYMINEN

Eriytymiskehityksen vaikutukset henkilöstön työhön ja oppilaiden oppimiseen on syytä ottaa vakavasti.

...koulu, jossa lähes 90 % oppilaista puhuu äidinkielenään muuta kuin ns. kotimaisia kieliä. Vuosittain noin 5 % oppilaista saa valmistavaa opetusta ... Meillä on luokkia, joissa on vain pari suomea äidinkielenään puhuvaa oppilasta. Monessa tapauksessa heillä on muita oppimiseen tai käytökseen liittyviä haasteita. Monen suomea äidinkielenään puhuvan oppilaan sosioekonominen tausta on heikko. Kielen oppiminen tällaisessa ympäristössä on haastavaa. Vertaisoppimista ei juurikaan tapahdu.

Tällaisessa ympäristössä yritämme toteuttaa opetussuunnitelmaa vastaavin oppimistuloksin kuin muissa kouluissa. Olemme tuskallisen tietoisia siitä, että oppilaamme tulevat kilpailemaan muiden alueiden ja koulujen oppilaiden kanssa samoista jatko-opintopaikoista ja aikanaan työpaikoista. Kieli on opiskelun väline. Kun siihen joudutaan kiinnittämään paljon huomiota, oppisisältöjen opiskelu kärsii.

HAVAINTO 2: TOISTEN ÄÄNI KUULUU HELPOMMIN KUIN TOISTEN

OPPILAAT

Jättävät kertomatta kiusaamisesta monista syistä, mutta saattavat kertoa siitä kerran

→ Kiusaamisesta puhuminen aikuiselle on hyvin vaikeaa

Ymmärtävät kiusaamisen eri tavoin kuin aikuiset

→ Aikuiset kielellistävät selkeästi ja rajaavat ilmiötä näin tiukasti

Saattavat kokea toimenpideohjelmat ahdistavina

→ Oikea tarve ei tule kuulluksi, vaan ohjelman käytännöt jyräävät

AIKUISET

Parempi kuva kiusaamisen yleisyydestä kuin lapsilla

Rajaavat tapaukset selkeästi

Parempi kuva esim. Kiva Koulusta kuin lapsilla

Vastuuttavat asiassa oppilaita

Keiden äänen kuulevat?

Rehtori: Ja se on sit tavallaan ikävää koska siinä KiVa-jutussahan on idea et siinä on seuranta ja sit monesti sille kiusatulle sanotaan että sä tuut heti sanomaan jos tää jatkuu.

Haastattelija: Jos sä kohtaatsellasta niin kerroksä yleensä siitä kellekään?

Abdi: Mä vaan oon hiljaa, ei mua kiinnosta oikeestaan niin paljoo, mä oon tottunutkin, meillä on aika paljon naapureita jotka on, itekin rasisteja. Mut ei mua haittaa mitään.

Haastattelija: Kerroksä vaikka [ope]lle jos sellasta tapahtuu?

Abdi: Kerroin kyllä kerran mutta, ei paljon muuttanu mitään.

Haastattelija: Okei, et se on välillä semmosta ärsyttämistä, ooksä kertonu siitä kellekään?

Sami: Mä en oo kertonut, mä oon vaan hiljaa. Jos joku kiusaa niin mä oon vaan hiljaa.

Haastattelija: Oliks sellasta siellä edellisessä koulussa?

Sami: Oli. Mä aina kerroin kun joku kiusas mua. Nyt mä opin ei tarvii ketään, jos sua kiusataan älä kerro vaan kenellekään vaan, oo hiljaa.

RATKAISUJA?

Tiedostaminen, kieli liittyy oppilaan kohdalla paljon muuhunkin kuin akateemiseen oppimiseen

Haasteiden yhteiskunnallisen ulottuvuuden hahmottaminen (esimerkiksi rasismi, jota oppilaat kohtaavat koulussa ja koulun ulkopuolella; yhteiskunnallisen aseman, kielen ja sukupuolen yhteenkietoutuminen)

Kohtaaminen ja kuuleminen!

PÄÄTELMIÄ

Kielet näkyvät monin eri tavoin koulun arjessa mutta eri tavoin eri yksiköissä ja eri yksilöille.

Kieli ei toimi tyhjiössä vaan kietoutuu oppilaiden muuhun sosiaaliseen asemaan.

Tasa-arvoa tukee, jos kieleen liittyvät haasteet (ja vahvuudet) tunnistetaan ja niihin puututaan.

→ Tämä edellyttää riittävää resursointia, segregatiokehitykseen puuttumista, toimivia koulun käytäntöjä ja ilmiöiden tunnistamista ja tunnustamista.

LÄHTEET

Bernelius, V & Huilla, H. (2021). Koulutuksellinen tasa-arvo, alueellinen ja sosiaalinen eriytyminen ja myönteisen erityiskohtelun mahdollisuudet. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:7.

Bernelius, V., Huilla, H. & Ramos Lobato, I. (tulossa 2021). 'Notorious Schools' in 'Notorious Places'? Exploring the Connectedness of Urban and Educational Segregation. Social Inclusion, 9(2).

Huilla, H. & Juvonen, S. (2020). "Kerroin kyllä kerran, mutta ei paljon muuttanu mitään" – Kiusaamisesta kertomisen vaikeus koulun arjessa. Kasvatus, 51(4), 455-466.

KIITOS!